

ПАРАЎНАЛЬНЫЯ КАНСТРУКЦЫІ Ў РАМАНЕ І.МЕЛЕЖА «ЛЮДЗІ НА БАЛОЦЕ»

Адным з відаў тропаў, які шматгранна выкарыстоўвае Іван Мележ у романах «Людзі на балоце», з'яўляецца параўнанне. Параўнанні робяць тэкст твора жывапісным, наглядным, яны дазваляюць больш яскрава і дакладна характарызаваць адну з'яву пры дапамозе перанесеных на яе тых ці іншых уласцівасцей і прымет іншай з'явы.

Матэрыялам для параўнання ў романах служаць самыя разнастайныя прадметы і з'явы. Галоўнае, які вобраз тут узнікае. Пры дапамозе параўнання, напрыклад, якасцямі чалавека могуць надзяляцца неадчушаўленыя прадметы, часам самыя звычайныя: «Нітка ўсё даўжэла, бегла і бегла на верацяно, што круцілася, скакала ў яе руках, як бы ў цудоўнай полечцы».

У прозе Мележа параўнанне з'яўляецца прадуктыўным стылістычным прыёмам, вельмі распаўсюджаным, што адпавядае функцыяніраванню гэтага тропа наогул у сучаснай беларускай літаратурнай мове.

Што датычыцца структурна-граматычных тыпаў параўнання ў романах «Людзі на балоце», то самы распаўсюджаны спосаб рэалізацыі параўнальных адносін у творы Мележа - параўнальны зварот.

У залежнасці ад характару параўнання параўнальныя звароты размяшчаюцца ў пачатку, сярэдзіне і канцы сказа. Неаднароднасць граматычнага афармлення параўнальных зваротаў тлумачыцца багачцем і разнастайнасцю лексічных і граматычных сувязей у словаўжыванні.

Параўнальныя звароты часцей за ўсё звязваюцца з тым ці іншым членам сказа пры дапамозе злучніка «як». Гэтыя сінтаксічныя канструкцыі могуць удакладняць розныя словы ў складзе асноўнай часткі сказа. Выразна характар параўнання працягваюцца ў тым выпадку, калі звароты адносяцца да ўказаль-

нага прыслоўя «так» і ўказальнага займенніка «такі» ў ролі дзейніка, азначэння або дапаўнення: «Такога цвету па ўсяму свету, і не такіх, як ты!»

Параўнальныя звароты, якія адносяцца да дзеяслова ў ролі выказніка, да прыметніка асноўнай часткі ў ролі азначэння, у большасці выпадкаў складаюцца з назоўнікаў. У некаторых выпадках гэтыя назоўнікі маюць пры сабе паясняльныя словы. Параўнальныя звароты могуць адносіцца да прыслоўя асноўнай часткі, тады яны складаюцца ці з назоўніка з залежнымі словамі, ці з дзееспрыметнага словазлучэння.

Для больш поўнага і выразнага параўнання адно і тое ж слова І.Мележ можа ўдакладняць двума параўнальнымі зваротамі, якія аб'ядноўваюцца бяззлучнікавай сувяззю: «Усё было як у тумане, як вышумка, у якую самому яшчэ быццам не верылася».

Злучнік «што» пры параўнальных зваротах мае значэнне, вельмі блізкае да злучніка «як». Аднак такія канструкцыі сустракаюцца ў гэтым рамане ўсяго два разы. Калі аўтару трэба паказаць, што параўнанне мае прыбліжны характар, ён ужывае злучнік «нібы».

У мове персанажаў рамана І.Мележ ужывае і дыялектную форму злучніка «нібыта» - «нібыто»: «Рынешся ў гразі, нібыто чорт лазаты!» Злучнік «бы» мае значэнне, вельмі блізкае да злучніка «нібы». У гэтым рамане ён сустракаецца радзей. Калі трэба паказаць, што параўнанне мае прыблізна-дапушчальны характар, аўтар ужывае злучнік «як бы». Сустракаюцца і параўнанні са злучнікам «быццам».

Параўнальныя звароты ў сказах могуць мець як неразвітую, так і развітую структуру. Развітыя канструкцыі складаюцца аўтарам пераважна з назоўніка і залежных ад яго слоў іншых часцін мовы. У гэтым рамане ёсць некалькі сказаў, калі параўнальны зварот суправаджае ладаная прэдыкатыўная частка. Падобныя прыгожыя канструкцыі значна ўзбагачаюць вобразную структуру твора.

Пераважная большасць параўнанняў у рамане Мележа - вобразныя. Аўтар ужывае і кампаратыўныя фразеалагізмы. Параўнанні заўсёды ўжываюцца матывавана, у адпаведнасці з мастацкімі патрабаваннямі.